



Iñaki Revesado

Una breu aproximació al cinema de Jean Renoir

Segurament Jean Renoir estava destinat a ser qualcú dins el món de les arts, essent com era fill del genial pintor Auguste Renoir. Si no a través de la pintura, va ser en una altra modalitat de l'art figuratiu o representatiu que el fill va desenvolupar les seves inquietuds artístiques. Si bé des de ben petit el contacte amb el món de les arts va ser obligat per la professió de son pare (que l'utilitzà de model en reiterades ocasions), el que sembla que va decidir les seves passes cap al cinema va ser la visió del film d'Erich von Stroheim *La viuda alegre* (1921). Amb el suport de la seva família en el finançament dels seus primers treballs com a cineasta i de la seva esposa (antiga model de son pare) en les tasques interpretatives dels seus primers films, inicià la carrera cinematogràfica amb pel·lícules mudes, en què ja s'aprecia una de les seves constants en la resta de la seva producció, el gust per l'adaptació de textos literaris. Entre la seva filmografia es troben adaptacions d'Émile Zola, de qui adaptà *Nana* i *La bête humaine* en sengles films del mateix títol dels anys 1926 i 1937; de George Simenon, amb l'adaptació en 1932 de *La nuit du carrefour*; de Flaubert, de qui adaptà *Madame Bovary* (1933); de Maupassant, qui li serví de base d'un dels seus films més importants

Une partie de campagne (1936); o de Merimée en *La carroza de oro* (1952), per citar només els autors més coneguts. Les experiències de joventut apareixen lligades a l'exèrcit, cosa que li servirà per reflexionar més endavant en altre dels seus films més importants, *La gran ilusió* (1937). Allunyat del món militar, les inquietuds de Renoir l'acosten a la política d'esquerres i al comunisme, combregant amb els idearis del Front Popular. Però el final de la dècada dels 30 havia d'aparèixer la figura de Hitler per trasbalsar Europa de nord a sud. Llavors Renoir fugirà de la França ocupada i es refugiarà en Estats Units, essent acollit per un Hollywood que obria les seves portes al talent europeu en la seva incipient indústria cinematogràfica. Tanmateix Hollywood no va ser un marc en què Renoir sabés moure's, malgrat fer films prou interessants com ara *Esta tierra es mía* (1943). Ja acabada la guerra torna a Europa i roda en l'Índia un altre dels seus millors films *El río* (1950), basat en l'autobiografia de Rumer Godden. Malgrat la qualitat dels seus treballs i d'haver estat un realitzador prolífic, a partir dels anys 50 els films de Renoir es van anar fent menys habituals, atesa la dificultat per trobar productors. Llavors la seva mirada es va dirigir cap a la literatura. Escrigué una biografia de son pare, així com un llibre sobre la seva vida i els seus treballs, *Ma vie et mes films*.

També s'endinsà en la literatura de ficció, escriguin algunes obres de teatre i novel·les. Retirat en Beverly Hills, Renoir va morir en 1979.

La chienne, La golfa (1931)

És la primera incursió de Renoir en el cinema sonor, es noten en el film múltiples recursos del cinema mut, com ara l'expressivitat dels rostres dels actors o la introducció de cartells explicatius que si bé ja no serveixen per substituir els diàlegs, aporten missatges per situar l'acció. El realitzador continua aprofitant els recursos del silenci en moments de màxima tensió dramàtica, com ara quan, gairebé al final del film, el condemnat a mort és avisat pels guàrdies que l'hora és arribada. La combinació del silenci en què es desenvolupa l'escena i de l'expressió desesperada del personatge són més que suficients per transmetre el dramatisme de qui serà executat essent innocent, sense necessitat de recursos suplementaris. El film mostra l'evolució de Maurice Legrand (interpretat per Michel Simon), un respectable empleat d'una botiga encarregat de la caixa, casat amb una autoritària viuda que controla tots els seus moviments i que tot just el permet dedicar-se en les seves estones lliu-

La golfa.





La bestia humana.

res a la seva gran passió: la pintura. Maurice coneix Lulu, una jove de la vida perdudament enamorada de Dédé, un antic militar dedicat a negocis bruts, que té com a guanys principals els ingressos que li proporciona Lulu exercint la prostitució. Dédé i Lulu decideixen aprofitar-se del bo de Maurice, qui per poder pagar els capricis de la jove comença a fer robatoris de la caixa de la botiga. En no ser suficient aquestes petites quantitats per satisfer la cobdícia de Dédé, Lulu aconseguirà que Legrand li regali alguns dels seus quadres. Els contactes de Dédé en permetran treure profit, fent creure que Lulu és la vertadera creadora de les obres. Tot es complicarà amb l'aparició del primer marit de la dona de Maurice, a qui tothom donava per mort. Legrand, en veure la il·legimitat del seu matrimoni, comprèn que ha trobat la situació ideal per allunyar-se de la seva dona i poder compartir la seva vida amb Lulu. Serà llavors quan topàrà amb tota la veritat i compregui que Lulu no sent res per ell, i que ha estat només el finançador dels negocis de Dédé. Humiliat i rebutjat, qui era un home afable i tranquil desperta tota la seva ira, cosa que tindrà conseqüències dramàtiques pels tres vèrtexs del triangle.

***La bête humaine,
La bestia humana (1937)***

Novament estrobam davant la història d'una destrucció, de la qual la passió amorosa serà la causa. En aquesta ocasió Renoir s'acosta a la novel·la de Zola

per endinsar-se en la complicada personalitat de Jacques Lantier (interpretat per Jean Gabin amb qui col·laborà després en uns quants dels seus treballs). El film s'inicia amb unes paraules escrites del novel·lista que serveixen per introduir el conflicte. Les paraules de Zola plantegen si és possible desferrar-se d'allò que som i que sempre hem estat, si és possible construir-se una vida nova allunyada de tot allò que ens turmenta. Aquestes paraules no semblen tenir res que veure amb la vida de Jacques, el protagonista del film, que sembla un feliç maquinista que cobreix el trajecte de tren entre París i Le Havre. Renoir aprofita la professió de Jacques per rodar unes impressionants imatges del tren travessant els quilòmetres que separen les dues ciutats. Jacques sembla ser un més del conjunt de treballadors ferroviaris que formen una peculiar comunitat, amb un entramat de relacions amistoses comunes en els marcs laborals. La seva estima per la seva professió queda fora de dubte, ja que Jacques s'esforça per ser un bon maquinista que tracta amb delicadesa la seva màquina a qui ha batejat amb el nom de Lola. Però tot d'una sabem que alguna cosa falla en el jove maquinista, que si bé és afable amb els seus companys, també cerca de manera estranya la soledat. Aviat coneixerem que la causa dels seus turments tenen que veure amb una estranya misogínia que li du a tractar les dones amb violència. Sembla que Jacques s'ha creat un món tranquil en aquell univers masculí, format pels companys de professió, és un món perfecte perquè la seva vida es desenvolupi sense gaires complicacions. Els problemes vindran

quan en la seva vida aparegui Sévérine, l'esposa d'un cap d'estació. Sévérine i el seu home es veuen implicats en un assumpte tèrbol de què intenten sortir immunes. Només Jacques coneix la veritat i Sévérine s'acosta al maquinista per guanyar-se el seu silenci. Entre ells dos neix una complicitat que no pareix incomodar Jacques. Tanmateix la relació entre ells dos comença a complicar-se, quan Sévérine comprèn que Jacques n'està enamorat. És llavors que veu en aquest amor la possibilitat de desfer-se del seu marit, un home gelós i possessiu que a força de no poder controlar la seva dona acaba per deixar-la fer. Sévérine idea un pla per acabar amb el seu home amb l'ajuda del maquinista. El pla, per suposat, inclou que el braç executor sigui Jacques. Tanmateix les coses no sortiran com estaven previstes i el món segur que s'havia construït Jacques en aquell entorn ferroviari s'ensorrarà per aquella antiga misogínia que sempre l'ha perseguit. El film planteja la fragilitat de les nostres vides i la facilitat perquè tot allò que consideram com a segur, s'enfonsi només amb l'aparició de determinats elements no controlats. En el film predominen imatges fosques, afavorides per elements negres o grisos: la màquina, les vies, la nit, la foscor, els túnels, el carbó, tot allò com un reflex de la vida de Jacques, del turment que pateix que el converteix en una persona trista i solitària. Enmig de l'obscuritat el film conté algunes imatges lluminoses, entre les quals destaca un bellíssim pla de la parella protagonista abraçada, gairebé a les fosques, il·luminats només per un faig de llum que travessa les seves mirades. ■